

Zsolt Péter

A ciános mondat, és ami mögötte van

Két ideáltípus a magyar médiában: Apáti-Tóth Kata, a független rámenős, aki elrejtje valódi vonzódásait és a pártatlan szerepet igyekszik megvalósítani – hitelesen, s Kuncze Gábor, aki csak úgy értelmiségiként elkalandozik először a politikába, majd a riporterkedés felé, és utóbbit saját bevallása szerint sem veszi igazán komolyan. A két karakter egymással is beszélgetett nemrég politikáról, riporterkedésről.

Apáti-Tóth Kata a Nap Tévében (2009. febr. 21.) beszélgetett Kuncze Gáborral, s vele sem került meg a megkerülhetetlent, az SZDSZ-es politikus klubrádiós riporterkedését. Néhány nappal később ebbe az új szerepbe egy kellemetlen elszólás is került, ami miatt Kuncze bocsánatot is kért.

"(...) nagyon sok embert ismerek, akik összehasonlíthatatlanul jobban élnek, mint tíz-tizenöt évvel ezelőtt, és olyan mély letargiában vannak ettől a rettenetes országtól meg helyzettől, hogy legszívesebben az ember tényleg ciántablettát osztogatna nekik, hogy jussanak már túl a problémájukon. Ami természetesen nem megoldás". Kuncze Gábor

A [bocsánatkérést](#) kiváltó megállapítás szerint azoknak, akik ma jobban élnek, mint régen és mégis folyton panaszkodnak, ciántablettát kéne adni. A mondat valóban problémás, de nem a ciántabletta miatt, mert hát nyilván nem szó szerint kell ezt értenünk, hanem valamiféle véleményként. Kuncze mondatának elsődleges üzenetével ugyanis semmi probléma sincs: ne legyünk már nyavalygók. Másodlagos mondanivalója, hogy főként ne nyavalyogjon az, aki jobban él. Ám a kérdés már felvethető: hogy vonható törvényszerű párhuzam az életszínvonal és az országos helyzetből fakadó egyéni közérzet közé? Csak hogy a logikai probléma világos legyen: attól még, hogy a náci Németországban sokak életszínvonala emelkedett, nem biztos, hogy az emberek közérzete jó volt. A társadalmi felelősségérzet tehát okozhat rosszérzést az egyéni érvényesülés ellenére is. Ezért aztán az mondható, hogy Kuncze mondata csak látszólagosan moralizáló (a jobban élő ne panaszkodjon), valójában propaganda-jellegű.

Miközben az ellenzék a „cián” kifejezést kezdi, mint szalonképtelen megnyilvánulást ostorozni, a magyar közélet féltő elmegy a valódi probléma mellett, nevezetesen, hogy riporter szerepben mondta Kuncze, amit mondott, s ebben nem a forma (ciánozás), hanem a tartalom (aki jobban él ne nyavalyogjon az ország sorsán és a kormányzáson?) a problémás.

A Fideszből néhány nappal az ominózus „kiszólás” előtt Navracsics interjút adott Kunczénak. Ehhez képest igencsak váratlan, hogy a „ciános” kifejezés miatt a Fidesz – ráadásul Kuncze és a rádió bocsánatkérése ellenére - bojkottálja a Klubrádiót. Valójában Kunczét politikusi mivolta miatt nem lett volna szabad riporterként elfogadni, a Klubrádiót meg nem kéne bojkottálni. A politikából jött újságíró számára is megfogalmazható a tanácsunk. A politikus ne reménykedjen abban, hogy kommunikációs pártatlan tud lenni. Nem tud. A kívülállás képessége (mint a médiamunka egyik alapfeltétele) hosszú évek gyakorlása, komoly munka gyümölcse.

Kuncze Gábor riporter szerepével nem az a legnagyobb probléma, amit a konzervatív sajtó a fejére olvas, hogy tudniillik felveszi a fizetését a parlamentben (majd ha már ott van, készít egy interjút), és felveszi a fizetését a Klubrádiótól is (közpénzes munkaidejét magánbevételekre fordítva), hiszen a közszférában dolgozók piaci megjelenése nem mindig összeférhetetlen. Olyan nagy kárt nem okoz a politikus azzal, ha parlamenti tevékenységébe beiktat egy társadalmi tájékoztatást, és ha ezért magánvállalattól zsebre tesz még valamit. Másfelől kétségtelen, hogy a versenyszabályokat megsérti, mert minden olyan riporter, aki nem parlamenti képviselő, technikai hátrányokat kénytelen elszenvedni Kunczéval szemben.

Érdekes kérdések merülnek itt fel, s ezt igyekszik is meglovagolni a konzervatív sajtó. A vélelmezhető indíttatás azonban a lejáratási szándék, a nép uszítási szándéka, mely főként az így pluszjövedelemre szert tevő elleni féltékenységet próbálja felpiszkálni. (A versenyhátrány emlegetése erősebb érv volna.)

A „cíánózó” megnyilatkozással szemben egy negatív kampány indult el (ld. Pl. <http://www.magyarhirlap.hu/cikk.php?cikk=161336>), amelynek viszont elképesztő a hasonlatossága Kövér László köteles beszédének utóéletével. Kövér ugyanis – emlékeztetőül - nem azt akarta, hogy minden baloldali akassza fel magát, hanem, hogy senki se legyen pesszimista. Kövér és Kuncze beszédének rosszindulatú kiforgatása között nincs különbség. Amiben van, az az, hogy Kövér a maga mondatait politikai, Kuncze pedig riporter minőségében mondta.

A politikusnak az a dolga, hogy helyesnek tartott céljai, valamint a hatalom megszerzése vagy megtartása érdekében propagandát folytasson. A riporternek viszont nem a propagandatevékenység a feladata. Vezethet és értelmezhet politikai jelenségeket, beszélgethet és magyarázhat betelefonáló nézőnek, hallgatónak, de az ördög ügyvédje szerepét kell játszania, az alternatívákban való gondolkodás felé kell terelnie, a szélsőségeket kell lemetszenie, demokratikus értékeket kell terjeszteni, és elismerést kell kivívnia. Erre képes lehet az ideológiailag stabil újságíró is, de nem a politikailag stabil. Utóbbit ugyanis elvtelennek fogják tartani, hiszen a hatalommegszerzés itt a cél, nem az elvszerűség. Az ideológiailag stabil szerep imázsát kivívnia egy politikusnak az újságírói pályán jószerivel lehetetlen.

A kérdés azonban az, hogy Kuncze mint riporter milyen „babérokra” pályázik. Valószínűleg azonban semmilyen babérokra sem, csak aszerint sodródik, ahogy a mai magyar közélet lehetőségeket ad. S nálunk ad, mert nem gond az ilyen pályamódosítás, gondoljunk csak Liebmann Katalinra vagy Csintalan Sándorra. Az most csak ráadás, hogy Kuncze Gábor per pillanat a politika rendkívül alacsony presztízsét vitte át az újságírás szakmába, megerősítve a magyar közvéleményt hitében, mely szerint a magyar médiumok amúgy is a pártok holdudvarai.

Apáti-Tóth egyik kérdése, mely szerint mikor készít interjút Orbán Viktorral Kuncze, a politikus riporter szerepének tarthatatlanságára próbált utalni. A válasz szerint „majd másnap, miután a Nap TV-nek interjút adott”, ami arra történő utalás volt, hogy miért is kéne ilyen riportalanyi trófeával rendelkeznie, amikor a Nap Tv sem rendelkezik. (Most egyébként azt tanácsolhatnánk a Nap TV-nek, és különösképp Orbán Viktornak, hogy üljenek le egy interjú

erejéig, hátha világossá válna, hogy a Nap Tv-ben azért van akivel Orbánnak illene és lehetne is beszélgetnie, s hogy ebből nem következnek az, hogy Kuncze Gábort is el kell fogadni riporternek.)

Egy szakma értékeinek védelmét nem a szakmán kívülinek kell ismernie, azaz Kuncze nyugodtan lehet mint kvázi riporter buta médiaszerepének feltételeit illetően. A valódi tudatlanság a Klubrádióból jön, ahonnan a felkérés származik, mert nyilván nem Kuncze állított be a szerkesztőségbe az ötletével, hogy mától riporterkedne náluk. Ez aligha fordult meg a fejében. Vagyis bár folyamatosan Kuncze Gábort jelenítjük meg a szövegben, mint a modern demokrácia rombolóját, valójában nem a személye a fontos.

Ha például az orvos felkéri az egyik katonát, hogy vegye át a műtőben a szerepét, nem a katona lesz a hibás, ha a beteg meghal. A felelősség végig az orvosé. Egyébiránt létezik egy olyan médiaetikai szabály is, hogy műsoridőt nem adunk át, mert hogy mi hangzik el, az a mi felelősségünk. A Klubrádió tulajdonképpen katonáknak ad át orvosi feladatokat, s ha nem így érzik, az csak azért lehet, mert nem tartják olyan fontosnak a szakmájukat, mint tehetnék. Sajnos nem a Klubrádió az egyetlen, ahol az ideológiai alapállásból átcsúsznak a pártszerűségbe, s ha az átcsúszás megtörténik már a pártemberek újságírói alkalmazhatósága sem tűnik fel.

Tudatlan lenne tehát a Klubrádió? A rádió kiemelt személyisége Bolgár György, akinek kiváló könyvében, a *The New York Times sztoriban* megtalálhatók azok a példák, hogy milyen fontos a hitelesség, a függetlenség látszatára való fokozott figyelem stb. azt feltételezik, hogy tudatlan éppenséggel nem lehet. A Klubrádió csak saját hallgatói táborának helyeslésére fókuszálhatott, amikor ezt a döntést meghozta. Ilyen lépést természetesen meg lehet tenni, de szakmai elismerést szerezni vele nem lehet.

Ha két típusú társadalmat különböztetünk meg egymástól, s az egyiket szolgáltató jellegűnek, míg a másikat propagandisztikusnak nevezzük, akkor nem kétséges, hogy a Klubrádió döntése a maga részéről a propagandisztikus irányba tolná a társadalom szekerét, ami miatt ugyan nem kell megrémülnünk. Egy fecske nem csinál nyarat (sem telet), ha a magyar nyilvánosság valóban propagandisztikusabb is mint a nyugati, azt aligha egyedül ennek a rádióknak köszönhető.

Kunczénak Apáti-Tóth Katával folytatott beszélgetésben volt egy érve amellest, hogy miért is láthatja el a riporter szerepet. A kérdés valahogy úgy szólt, hogy miért bántja az újságírókat felkészületlenségük és pártosságuk miatt. A válasz az, hogy Magyarországon nem szemléleti különbségek, hanem pártos különbségek a dominánsak az újságíróknál, s ez egyébként igaz is. Apáti-Tóth a mundér becsületét kezdte védeni, mondván, hogy ő nem olyan, de térjünk csak vissza e párbeszéd mélyebb síkjára, amely így fordítható le: „Csak nem azért bántja az újságírókat teljesítményük miatt, mert érdekelt kétségbe vonni a függetlenségüket?” Mire a válasz: „Miért hát nem azt tapasztaljuk, hogy nem érték hanem érdekkövetők?” S valóban, ha mások a szakmában rosszak, akkor ugyan kinek mi problémája lehet a politikában még aktív riporterrel, aki semmiben sem különbözik a politikában nem aktív, de valójában politizáló riporterektől? Ebben az érvelésben az a helyteleníthető, hogy Kuncze saját riporter létével azzal legitimálja, hogy mások ugyanolyanok mint ő.

Apáti-Tóth Kata úgy formulázta a szakmai etikai tanulságokat, hogy nem is volna baj akkor, ha Kuncze feladná a képviselőséget, és úgy lenne riporter, csak a két tevékenység párhuzamos vitele a gond. Reméljük sikerült meggyőzni az olvasót arról, hogy ennél mélyebb problémáról van szó.

Csak néhány könnyebb példát a tendencia képtelenségére. Miként emlékeznénk vissza Antall Józsefre, ha miniszterelnöksége után még újságíroskodott volna? (Az érdekesség kedvéért, Antall is azt nyilatkozta, hogy a reformkor politikusa szeretne lenni, amikor politikus mellett újságíró is lehetne, de talán tisztában volt azzal, hogy e fölött eljárt az idő.) Vagy mit szólnánk ahhoz, ha a köztársasági elnök hivatalát megtartva riporterkedni kezdene? Vagy mit szólnánk ahhoz, ha holnap Semjén Zsolt mint riporter készítené interjút Orbán Viktorral?

Kuncze esetében is egészen fontos személyes kérdésekről van szó, identitáskérdésről, politikai szerep komolyan vételéről, riporter szerep komolyságáról, társadalmi játékszabályok meglétéről, médiaetikai ismeretekről.

Apáti néhány kedélyes, talán kicsit ironikus aknát is elhelyezett a maga interjújában, mint például a Jerry Springer showra utalást, hiszen Springer is politikusként kezdte. (Springer az amerikai szórakoztatás mélypontját képviseli, a stúdióban verekednek a meghívottak, akikről a közönség azt hiszi, hogy valódi szereplőket és nem statisztákat lát, a moderátor pedig a végén eljártssza az igazságosztó entellektüelt).

Az aknák ellenére az interjú inkább a jelenség elfogadhatóságát megerősítőre sikeredett, de persze elgondolkodhatunk azon, hogy Kuncze Gábor riporter szerepe nem valamilyen entellektüeli szerep-e, amely a rendszerváltás óta kísérti tulajdonképpen a magyar demokráciát. Aki ugyanis entellektüel, annak minden csak játék, komolytalan játék. A demokráciának sajnos nincs ekkora toleranciája, abban a szerepeket komolyabban kellene venni.